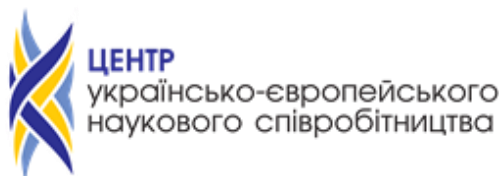

**Міністерство освіти і науки України
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ. ХЕРСОНСЬКА
ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
ХЕРСОНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК
«ХОРТИЦЯ» СЕКТОР «КАМ'ЯНСЬКА СІЧ»
ХЕРСОНСЬКА ДЕРЖАВНА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ**

за підтримки

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ЗАПОРІЗЬКІ КАМ'ЯНСЬКА Й ОЛЕСЬКІВСЬКА СІЧІ
ТА КРИМСЬКЕ ХАНСТВО
В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНИ»**

18–19 квітня 2019 р.

Херсон
Видавничий дім «Гельветика»
2019

**ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ
В МЕЖАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ
«МАНДРУЙМО ХЕРСОНЩИНОЮ»**

МАКІЄНКО О.А.,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Херсонського державного університету
м. Херсон, Україна*

СИДОРОВИЧ Є.С.,

*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Херсонського державного університету
м. Херсон, Україна*

ЯРОВИЙ В.Ф.,

*доктор економічних наук, доцент кафедри
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Херсонського державного університету
м. Херсон, Україна*

«Програма розвитку туризму та курортів у Херсонській області на 2019-2021 роки» передбачає активізацію зусиль у напрямі формування конкурентоспроможного туристичного продукту, здатного повноцінно репрезентувати туристично-рекреаційний потенціал регіону.

Одним із таких туристично-екскурсійних продуктів є краєзнавчі екскурсії на козацьку тематику. Подібні екскурсії користуються значним інтересом з боку гостей та мешканців Херсонщини. Наша область володіє достатньою кількістю пам'яток козацької доби для формування ресурсної бази відповідних екскурсійних маршрутів [1, 2].

У березні 2017 р. зусиллями Херсонської обласної організації Національної спілки краєзнавців України у співпраці з кафедрою туризму Херсонського державного університету було започаткова-

но соціальний проект розвитку активних видів туризму «Мандруймо Херсонщиною» [3]. Його організатори, реалізуючи проект, передбачали таким чином посприяти зростанню туристичної привабливості Херсонщини, формуванню позитивного туристичного іміджу регіону через поширення науково-обґрунтованої інформації про його туристично-рекреаційний потенціал.

Проект став гарним прикладом самоорганізації фахівців туристичної галузі та практичного втілення туристичної діяльності соціальної спрямованості в Херсонській області. Він дозволив залучити викладачів, студентську молодь і широкі маси населення до різноманітних активних видів туризму (пішохідного, водного, велосипедного тощо) шляхом організації краєзнавчих подорожей і проведення масових культурно-просвітницьких заходів.

За час існування проекту було розроблено та реалізовано цілу низку туристично-екскурсійних маршрутів. Серед них – пішохідні екскурсії історичними місцями Херсона («Прогулянка старим Херсоном», «Історія однієї вулиці»), велосипедні подорожі до населених пунктів Білозерського та Бериславського районів Херсонської області (Білозерка, Дніпровське, Садове, Станіслав, Тягинка), водні подорожі на туристичних байдарках нижньодніпровськими плавнями («У пошуках літописного Олешся»), а також автобусно-пішохідні тури територією Херсонської та суміжних областей («Природні дива Таврії (Олешківські піски)», «Природні дива Таврії (Станіславські кручі)», «Таємниці містичної Таврії», «Подорож до «маленької Швейцарії» та ін.).

Проект, поряд із власне науковими та рекреаційними цілями, виконує важливу просвітницьку місію. Він сприяє залученню до пізнання рідного краю широких верств населення, вивчення минулого й сьогодення свого краю, вихованню у громадян почуття національної самосвідомості.

Одним із популярних напрямів краєзнавчих екскурсій проекту «Мандруймо Херсонщиною» стали екскурсії місцями козацької

слави або з використанням козацької спадщини. Серед них – автобусно-водно-пішохідна екскурсія «Таємниці козацьких джерел» та водно-пішохідна екскурсія «Козацькими стежками». Як і всі розроблені у межах проекту туристично-екскурсійні продукти, вони передбачають поєднання пізнавальної активності екскурсантів з активністю фізичною. Рух, як вияв фізичної активності, є однією з головних ознак здорового способу життя. Тому важливою метою реалізації проекту виступає залучення молодого покоління до активних форм проведення дозвілля [4, с. 234].

Маршрут першої екскурсії включає відвідування пам'ятних місць, пов'язаних з українським козацтвом, у межах Бериславського району Херсонської області [2, с. 4, 6-7, 27-28]. Відвідувачі екскурсії мають змогу побувати в таких населених пунктах як Тягинка, Бургунка, Козацьке, Одрадокам'янка, відвідати річку Козакта острів Козацький, де свого часу розташовувалися контрольовані козаками переправи через Дніпро, а також почути від професійних гідів-краєзнавців цікаві історії про життя та побут козаків. Однією із родинок подорожі є зупинка та відпочинок біля гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Козацьке джерело» в селі Козацькому, а також відвідування на гребних човнах унікальних природних ландшафтів острова Козацького.

Маршрут другої екскурсії пролягає мальовничою місцевістю в межах нижньодніпровських плавнів на території Олешківського району. Кульмінаційним пунктом подорожі є відвідування території пам'ятки історії національного значення «Олешківська Січ», розташованої на північно-східній окраїні міста Олешки, біля впадіння р. Лазнюк (Лазнюні) до р. Конки [2, с. 12-17]. Рухаючись на туристичних байдарках від Херсона до Олешок річками Перебійна, Конка, Чайка, через Голубів лиман екскурсанти мають змогу зануритися у дивовижний світ плавневої зони Дніпра, відчувати себе справжніми козаками-промисловиками.

На жаль, пам'ятки козацької доби під впливом природних і антропогенних факторів у значній мірі втратили свою туристичну привабливість, тому не можуть самі по собі викликати стійкого туристського інтересу. Звідси обидва екскурсійні тури передбачають активне використання анімаційних програм для підвищення атрактивності об'єктів туристичного показу. Організаторами проекту «Мандруймо Херсонщиною» вже напрацьовано значний досвід анімаційного забезпечення турів.

У випадку першої екскурсії майданчиком для організації туристичної анімації виступає база зеленого туризму «Козак», розташована в с. Одрадокам'янка, на березі річки Козак, у місці впадіння до неї Шилової балки. Використовуються елементи театралізованої постановки «Урочисте підписання «Конституції» Пилипа Орлика» із залученням учасників екскурсійної подорожі. В іншому випадку, на території поряд із пам'яткою історії «Олешківська Січ» відбувається історична реконструкція умов життя та побуту запорозьких козаків – влаштовується похідний козацький табір, готуються страви за традиційними козацькими рецептами, демонструються козацька зброя та музичні інструменти, розігруються імпровізовані сценки.

Залучення козацької спадщини як додаткового елементу ресурсного забезпечення відбувається також під час реалізації інших екскурсійних турів. Координатори проекту активно використовують розважально-ігрові методики проведення екскурсій, зокрема організацію квестів. Це аматорські спортивно-інтелектуальні змагання, в ході яких учасники, розподілені на команди, послідовно виконують задалегідь підготовлені завдання. Під час гри команди розв'язують логічні завдання, здійснюють орієнтування та пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення та підказки. Перемагає команда, що виконала всі завдання швидше за інших [5, с. 44-45].

Значний інтерес екскурсантів викликав організований під час туру «Природні дива Таврії (Олешківські піски)» пригородницький

квест «Гартування характерника». У ході гри учасники демонструють свої особисті якості, проходячи фізичні та духовні випробовування. Рухаючись визначеним маршрутом, вони мають подолати низку перепон, виявити кмітливість і винахідливість, знання та вміння орієнтування на місцевості. Після завершення квеста відбувається урочиста посвята його переможців у козаки-характерники. Таким чином, учасники екскурсії заглиблюються в духовний світ українського козацтва, знайомляться із козацькими звичаями і традиціями, що сприяє формуванню та розвитку їх національно-культурної ідентичності.

У перспективних планах координаторів проекту перебуває реалізація тематичного туру вихідного дня «Три козацькі Січі», у ході якого учасники зможуть здійснити дводенну автобусно-пішохідну подорож правим та лівим берегами Дніпра, відвідавши залишки трьох незатоплених Запорозьких Січей – Кам'янської, Олешківської і Хортицької.

Отже, наявні пам'ятки козацької доби поступово залучаються до туристично-екскурсійної діяльності на території Херсонської області. Розроблені в межах проекту «Мандруймо Херсонщиною» туристично-екскурсійні маршрути з використанням козацької спадщини регіону можуть бути використані відповідними туристичними фірмами для організації відпочинку та дозвілля гостей і мешканців нашого краю. Їх упровадження в життя сприятиме популяризації активних видів туризму, збереженню історичної пам'яті про українське козацтво, активізації зусиль громади щодо охорони пам'яток історії, культури та природи Херсонщини.

Список літератури:

1. Путешествие по Херсонщине: энциклопедия-путеводитель / под общ. ред. О. Алеферко. Херсон: Наддніпряночка, 2008. 300 с., ил.
2. Пам'ятки козацтва на Херсонщині / Херсонська обласна інспекція по охороні пам'яток історії та культури. Херсон, 2016. 30 с.

3. Соціальний проект розвитку активних видів туризму «Мандруймо Херсонщиною». URL: <https://www.facebook.com/proekttourism/>

4. Сидорович Є.С., Макієнко О.А., Яровий В.Ф. Соціальний проект «Мандруймо Херсонщиною» як засіб формування фізичної культури студентів. Екологічні дослідження у вищих навчальних закладах: зб. наук. праць. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2018. С. 234-236.

5. Журба К., Шкільна І. Квест як засіб формування національно-культурної ідентичності підлітків. Рідна школа. 2017. № 11-12. С. 44-52.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТУРИСТИЧНОГО ОСВОЄННЯ КОЗАЦЬКОЇ СПАДЩИНИ НА ХЕРСОНЩИНІ

МАКІЄНКО О.А.,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Херсонського державного університету
м. Херсон, Україна*

Важливою умовою зростання туристичної привабливості Херсонської області є формування конкурентоспроможного територіального туристичного продукту. Цьому має посприяти реалізація нещодавно схваленої «Програми розвитку туризму та курортів у Херсонській області на 2019-2021 роки», яка передбачає цілий комплекс заходів, спрямованих на поліпшення туристичного іміджу регіону.

Виходячи із сучасних концепцій територіального маркетингу, туристична територія (дестинація) виступає не стільки як географічно окреслене місце, що приваблює туристів, скільки як інтегрований комплексний продукт, який реалізується на ринку туристичних послуг. До його складу входять наступні компоненти: 1. Атракції